

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ 20-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2016

ՀՏԴ 340:06
ԳՄՊ 67.4
Ե 813

**Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը**

Գլխավոր խմբագիր՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ.Ս. Ղազինյան**

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ.Ա. Գևորգյան**

Խմբագրակազմ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Հ. Գաբուգյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս.Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա.Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ.Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս.Գ. Մեղրյան**

**Ե 540 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսա-
կան կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝
Գ.Ս. Ղազինյան.– Եր.: ԵՊՀ, 2016, – 416 էջ:**

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2015թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ սահմանադրությունը ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄՊ 67.4

ISBN 978-5-8084-2083-0

© ԵՊՀ հրատ., 2016
© Հեղ. խումբ, 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԸ ԵՎ
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ..... 6

ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՕՀԱՆՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՄԱՍՆԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՍՅՈՒՆ 18

TARON SIMONYAN

LEGAL DYNAMICS IN SOCIAL SYSTEMS OUT OF EQUILIBRIUM: THE
PROBLEM OF RANDOM INTERVENTIONS..... 33

ՀԱՅՎ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԻ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒՄՆ ԻՐԱՎԱՍՏԵՂԾ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ..... 43

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՂԱՐՇՅԱՆ, ՆԱՐԻՆԵ ԴԱՎԹՅԱՆ

ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԱՆՓՈՓՈՒԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՄԿՋԲՈՒՆՔԻ
ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԻՐԱՎԱԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԸ (ՊԱՏՄԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ)..... 53

ԳԵՎՈՐԳ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

ԵԱՏՄ-Ի ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՐԺԵՔԸ
ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 68

ԱՆԱՀԻՏ ՄԱՆԱՅԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
ՈՐՊԵՍ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՊՆԴՄԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔ 89

ՎԱՐԴԱՆ ԱՅՎԱԶՅԱՆ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 110

ՍԱՄՎԵԼ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԼԻՑԵՆԶԱՎՈՐՈՒՄԸ, ՈՐՊԵՍ
ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ
ՄԵԹՈԴՆԵՐ 124

ԱՐՄԵՆ ՀԱՅԿՑԱՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՄԲ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 135

ԳՐԻԳՈՐ ԲԵՔՄԵԶՅԱՆ

ՎՆԱՍ ՊԱՏՃԱՌՈՂԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԴԵԼԻԿՏԱՅԻՆ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 148

ՎԱՀԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՎԵՐՔԱՆՆԻՉ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՀՍՏԱԿԵՑՈՒՄԸ ԵՎ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԻ
ՕԲՅԵԿՏԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ .. 167

ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳՈՎ ԲՈՂՈՔԱՐԿՎԱԾ ՄԻՋԱՆԿՅԱԼ
ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՅՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 186

ԳԵՎՈՐԳ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՊԱՅՄԱՆԻ ԽԱԽՏՈՒՄՈՎ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԼՈՒԾՄԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ
ԽՆԴԻՐ ԾՈՒՐՁ 202

ՕԼԻՄՊԻԱ ԳԵՂԱՍՅԱՆ

ԷԿՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՎՃԻՌՆԵՐՈՒՄ 213

ՎԱՐԴՈՒՇ ԵՍԱՅԱՆ

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 233

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԽԱՉԻԿՅԱՆ

ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ 245

ԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԱՐՏԱՑՈԼՈՒՄԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ 267

ՍԵՐԳԵՅ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՊԱՏԺԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՆ ԸՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՔՐԵԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ 282

ԱՐԹՈՒՐ ՂԱԶԻՆՅԱՆ

ՎԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՏԵԳՐԱՑԻՈՆ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻՆ
ԱՆԴԱՄԱԿՑԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 295

КНАРИК ВАРДАНЯН

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАЩИТЫ
БЕЖЕНЦЕВ И УБЕЖИЩА В ЗАКОНОДАТЕЛЬНОМ РА 309

ԴԱՎԻԹ ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԸ
ՓՈՓՈԽԵԼՈՒ ԿԱՐԳՆ ԸՍՏ ՀՀ ՎՃՈՒԲԵԿ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԴԵՊԱՑԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ 330

ԱՐՄԵՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ՝ ՈՐՊԵՍ ՆՈՐ
ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՈՎ ԲԱՑԱՌԻԿ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ՀԻՄՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԲՆՈՒԹՍԱԳԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 338

ՍԵՐԳԵՅ ՄԱՐԱԲՅԱՆ

ԱՆՁԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՈՐՈՇ
ՀԱՐՑԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ ԽՈՒՁԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼԻՄ 338

ԱՐԹՈՒՐ ՉԱԽՈՅԱՆ, ԱՐՄԵՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՃԱՆԱԶՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ
ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ..... 399

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՄԲ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԸՆԴՀԱՏՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ**

Արմեն Հայկյանց
*ԵՊՀ քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի պրոֆեսոր,
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր*

Երբ քաղաքացիական գործին մասնակցող անձինք ունեն ՀՀ քաղաքացիություն կամ ՀՀ ազգային պատկանելություն, ապա այդ գործերով ընդդատությունը կարգավորվում է ՀՀ քաղ. դատ. օր. 12-րդ գլխի կանոններով (82-86-րդ հոդվածներ): Իսկ երբ քաղաքացիական գործին մասնակցում է օտարերկրյա անձ, ապա այդ գործերով ՀՀ դատարանն իրավասու է միայն առանձին կամ հատուկ դեպքերում, որը մենք կանվանենք միջազգային ընդդատություն: Միջազգային ընդդատությանն է նվիրված ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածը: Ճիշտ է, ՀՀ քաղ. դատ. օրենսգրքով «միջազգային ընդդատություն» եզրույթ չի հոլովվում, դրա փոխարեն ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածում կիրառվում է «Հայաստանի Հանրապետության դատարանների իրավասությունը քաղաքացիական գործերով» արտահայտությունը, սակայն «միջազգային ընդդատություն» եզրույթն այստեղ ևս կիրառելի է, ուստի մենք հետագա շարադրանքում կհոլովենք հենց այս եզրույթը:

Վերլուծենք ՀՀ քաղ. դատ. օր 244-րդ հոդվածի դրույթները՝ համադրելով միջազգային ընդդատությունը կարգավորող ՀՀ մասնակցությամբ միջազգային պայմանագրերի դրույթների հետ, և այդ արդյունքում առանձնացնենք այն բացերն ու խնդիրները, որոնք առկա են ՀՀ օրենսդրությամբ:

Հայտնի են միջազգային ընդդատության մի քանի տեսակներ՝ ***ընդհանուր և հատուկ, արտակարգ և բացառիկ***¹: Իհարկե, գիտությո-

---

¹ St´u Шак X. Международное гражданское процессуальное право. М. БЕК. 2001, էջ 90:

յունը միայն հիշատակված տեսակներով չի սահմանափակվում, կարելի է նշել նաև միջազգային ընդդատության այլ տեսակներ, սակայն նշված չորս տեսակներն առավել լայն տարածում ունեն, և հենց միայն դրանք ներկայացնելը կարող է ամբողջական լույս սփռել միջազգային ընդդատության ինստիտուտի վրա:

Միջազգային ընդհանուր ընդդատությունն այն է, երբ ազգային դատարանն իրեն իրավասու է համարում օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ այն գործերով, որոնցով պատասխանողը մշտապես բնակվում կամ գտնվում է դատարանի վայրի պետությունում¹: Ընդդատության այս տեսակը հենվում է այն տրամաբանության վրա, որ որտեղ մշտապես բնակվում կամ գտնվում է հայցվորը, ուրեմն այնտեղ էլ գտնվում է նրա գույքը կամ գույքի հիմնական մասը, և այդ պետության դատարանի կողմից քաղաքացիական գործը լսելով և վճիռ կայացնելով՝ հետագայում խնդիրներ առաջ չեն գա վճիռն ի կատար ածելու հարցում:

Միջազգային հատուկ ընդդատությունն այն է, երբ սուվերենը բացառապես չի սահմանափակվում պատասխանողի մշտական բնակության վայրի կամ գտնվելու վայրի հանգամանքով (որպիսի հանգամանքն առկա էր միջազգային ընդհանուր ընդդատության դեպքում)և ազգային դատարանին իրավասու է համարում օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ այլ գործերով ևս, օրինակ, երբ պատասխանողը տվյալ պետությունում չունի մշտական բնակության կամ գտնվելու վայր, սակայն պատասխանողը տվյալ պետությունում կարող է ունենալ գույք, կարող է տվյալ պետությունում ունենալ առանձնացված ստորաբաժանումներ, լինել տվյալ պետության քաղաքացի և այլն: Միջազգային հատուկ ընդդատության այս տեսակի տրամաբանությունն այն է, որ հայցվորի համար մեծանում է հնարավորությունների շրջանակը՝ իր իրավունքների պաշտպանության հասնել տարբեր պետություններում: Միջազգային հատուկ ընդդատության հիմքերը հստակ պետք է նշված լինեն օրենսդրությամբ, այդ շրջանակը փակ է և լայն մեկնաբանության չի կարող են-

---

¹Տե՛ս նույն տեղում, էջ 91:

թարկվել: Միջազգային հատուկ ընդդատությունը հայցվորին (իսկ առանձին դեպքերում նաև՝ հայցվորին և պատասխանողին համատեղ) հնարավորություն է տալիս ընտրություն կատարել տարբեր պետությունների դատարանների միջև՝ ելնելով նրանից, թե հատկապես որտեղ կարելի է առավել արդյունավետություն ապահովել: Այդ ընտրությունը հայտնի է **Forum Shopping** անվամբ¹, ինչը նշանակում է՝ «**հարմար դատարանի ընտրություն**»²: Forum Shopping-ը պատահական հանգամանքների վրա չի հենվում, այստեղ կարող են դեր խաղալ տարբեր գործոններ: Այսպես, հայցվորը կարող է Forum Shopping-ով ընտրել այն պետության դատարանը, որ պետության լեզվին և օրենսդրությանն ավելի լավ է տիրապետում, որ պետության արդարադատությանն ավելի է վստահում: Forum Shopping-ը նաև հայցվորին հնարավորություն է տալիս հասնել իր համար ցանկալի իրավական համակարգի կիրառման, եթե նա լավ գիտի ընտրված դատարանի վայրի պետության կռիվոն-իրավական կարգավորումները: Հայցվորը երբ վստահ է, որ վճռի կատարման առանձնակի դժվարություններ չի ունենա, նա կարող է Forum Shopping-ի միջոցով իր համար լրացուցիչ հարմարավետություն կամ դիրքային առավելություններ ապահովել: Բայց երբ վճռի կատարումը կապված է լուրջ դժվարությունների հետ, ապա հայցվորին խորհուրդ չի տրվում գայթակղվել Forum Shopping-ով և ավելի շուտ կողմնորոշվել դեպի այն պետության դատարանը, որտեղ բնակվում է կամ գտնվում է պատասխանողը:

Հատուկ ցանկանում ենք նշել, որ միջազգային ընդհանուր ընդդատությունը և միջազգային հատուկ ընդդատությունը հարաբերականորեն միմյանցից անկախ են, և միայն հայցվորն է որոշում, թե դրանցից որ մեկին է ձեռնտու դիմել³:

---

¹Տե՛ս IIIak X., նույն տեղում, էջ 102:

²<https://translate.google.com/#en/ru/Forum%20shopping>

³Միայն պայմանագրային ընդդատության դեպքում է, երբ այդ ընտրությունը կատարում է ոչ թե հայցվորը միանձնյա, այլ հայցվորը և պատասխանողը փոխադարձ համաձայնությամբ:

Արտակարգ միջազգային ընդդատությունն այն է, երբ հայցվորին իրավունք է վերապահվում հայց հարուցել այն պետության դատարան, որտեղ գտնվում է պատասխանողն այդ պահին, և դատարանը հնարավորություն ունի ծանուցելու պատասխանողին¹: Արտակարգ միջազգային ընդդատությունը հայցվորին օպերատիվ գործելու հնարավորություն է տալիս հատկապես այն դեպքերում, երբ հայցվորը, զանազան հանգամանքներից ելնելով, չի կարող օգտվել ընդհանուր կամ հատուկ միջազգային ընդդատությունից: Սա առաջին հայացքից գրավիչ է թվում հայցվորին, սակայն որքանով կարող է հետագայում հավանական լինել դատարանի վայրում վճիռի կատարումը, մնում է հարցականի տակ: Ինչպես ցույց է տալիս պրակտիկան, արտակարգ միջազգային ընդդատության դեպքում վճիռը հիմնականում կանգնում է օտարերկրյա պետությունում ճանաչվելու և կատարվելու խնդրի առջև: Միջազգային մասնավոր իրավունքի դոկտրինայում մերժողական վերաբերմունք կա արտակարգ միջազգային ընդդատության նկատմամբ, և խորհուրդ է տրվում հնարավորինս հրաժարվել ընդդատության այս տեսակից՝ որպես անարդյունավետ տարբերակից²:

Բացառիկ միջազգային ընդդատությունն այն է, երբ սուվերենն օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ գործերով իրավասու է համարում ազգային դատարանին առանձին, խիստ որոշակի դեպքերում՝ ելնելով ազգային-պետական շահերից³: Բացառիկ միջազգային ընդդատության դեպքում հայցվորը չի կարող ընտրություն կատարել, այստեղ «ընտրությունը կատարում է» բացառապես սուվերենը⁴: Բացառիկ միջազգային ընդդատության բացառիկությունը կայանում է ոչ միան նրա հիմքերի առանձնահատկությունների մեջ, այլև ընդ-

---

¹Տե՛ս *Международное частное право: Учебник./ отв.ред. Г.К.Дмитриева/.* 2-е изд. перераб. и доп. М. Проспект. 2004. 592-593 էջ:

²Տե՛ս Սակ X., նույն տեղում, էջ 92:

³Տե՛ս Սակ X., նույն տեղում, էջ 93-94:

⁴Տե՛ս *Ануфриева Л.П. Международное частное право: В 3-х т. Том 3. Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Международный гражданский процесс. Учебник. М. БЕК. 2001. էջ 316-317:*

դատության այս տեսակն անտեսելու դեպքում՝ նախատեսվող իրավական հետևանքների մեջ, երբ սուվերենն ուղղակի կիրառարվի ճանաչել և կատարել օտարերկրյա դատարանի վճիռը: Դա նշանակում է, որ հայցվորը (իսկ պայմանագրային ընդդատության կիրառման բոլոր դեպքերում՝ նաև հայցվորն ու պատասխանողը)բոլոր այն դեպքերում, երբ կցանկանա ընտրություն կատարել միջազգային ընդդատության մյուս տեսակների միջև, նախևառաջ պետք է հավաստիանա նրանում, թե արդյոք լիովին տիրապետում է բացառիկ ընդդատության հիմքերին և արդյոք չի խախտում կամ շրջանցում բացառիկ ընդդատությունը: Բիարկե, հայցվորը կարող է շրջանցել բացառիկ ընդդատությունը և հայց հարուցել մեկ այլ պետության դատարանում, նրա համար իրավական հետևանքներ վրա չեն հասնի, եթե տվյալ պետությունում նա նաև օտարերկրյա վճիռը ճանաչելու և կատարելու անհրաժեշտություն չի ունենա: Բայց քանի որ ոչ ոք չի կարող բացառել նման հավանականությունը, ուստի կրկին և կրկին անգամ խորհուրդ է տրվում խստագույնս հաշվի նստել բացառիկ միջազգային ընդդատության պահանջների հետ:

Միջազգային ընդդատության վերոնշյալ չորս տեսակների լույսի ներքո վերլուծենք ՀՀ օրենսդրության ներկա վիճակը:

ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշվում է. «**Հայաստանի Հանրապետության դատարաններն օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ քաղաքացիական գործերը քննում են, եթե պատասխանողն ունի բնակության վայր կամ գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում**»: Ինչպես նկատում ենք, ՀՀ օրենսդիրը նախ նախատեսում է ընդհանուր միջազգային ընդդատության տեսակը: Սակայն այս ձևակերպման մեջ առկա են մի շարք թերություններ, ինչպես նաև կարող են ծագել որոշ խնդիրներ: Այսպես, այս ձևակերպման մեջ չի հստակեցվում, թե պատասխանողի «**բնակության վայրը**» և «**գտնվելու վայրը**» որ անձին է վերաբերում: Սովորաբար բնակության վայրը վերաբերում է ֆիզիկական անձ-պատասխանողին, իսկ գտնվելու վայրն էլ վերաբերում է իրավաբանական անձ-պատասխանողին: Եթե մենք կոնկրետ պատասխանողների

մասով չհստակեցնենք ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 1-ին մասի ձևակերպումը, ապա «գտնվելու վայրը» բառակապակցությունը կարող է պրակտիկայում մեկնաբանվել նաև հոգուտ ֆիզիկական անձպատասխանողի՝ տեղի տալով արտակարգ միջազգային ընդդատության արմատավորման: Մինչդեռ վերևում մենք արդեն նշել ենք, որ միջազգային մասնավոր իրավունքի դոկտրինան մերժում է արտակարգ միջազգային ընդդատությունը, ուստի նման անցանկալի մեկնաբանություններից զերծ մնալու համար վերաձևակերպումն իսկապես անհրաժեշտություն է դառնում¹: Ի դեպ, իրերի նման դասավորություն պահանջում է նաև ՀՀ մասնակցությամբ՝ *Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավահարաբերությունների մասին Քիչննի կոնվենցիան (այսուհետ՝ Քիչննի կոնվենցիա)*, որի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերությունում նշվում է. « Պայմանավորվող կողմերից որևէ մեկի տարածքում *բնակության վայր ունեցող անձանց* դեմ հայցերը անկախ *նրանց քաղաքացիությունից*, ներկայացվում են այդ Պայմանավորվող կողմի դատարաններ, իսկ *իրավաբանական անձանց* դեմ հայցերը ներկայացվում են այն Պայմանավորվող կողմի դատարաններ, որի տարածքում *գտնվում է իրավաբանական անձի* կառավարման մարմինը, նրա ներկայացուցչությունը կամ մասնաճյուղը»²:

ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածը կարգավորում չունի այն դեպքի, երբ օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ գործով հայցվորները մեկից ավելի են և նրանցից միայն մեկն է բնակվում կամ գտնվում Հայաստանում: Արդյոք նման դեպքերում ՀՀ դատարանն իրավասու է լսել բոլոր հայցվորների մասնակցությամբ քաղաքացիական գործը: Ընդունում ենք, որ այս դեպքը շատ խնդրահարույց չէ, և ողջամիտ մեկնաբանություններն առավել քան համոզիչ կարող են լինել,

---

¹Իրավական մոտեցումը և օրենսդրական ձևակերպումներն այս տրամաբանության վրա են հենված նաև Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով (ավելի մանրամասն տե՛ս՝ Постатейный комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации /под.ред.П.В.Крашенинникова. М. Статут. 2012, էջ 537):

²<http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=24598>

սակայն նաև իրավական կարգավորման ամբողջականությունից ելնելով՝ կարելի է համապատասխան նորմ նախատեսել և հարցը չթողնել մեկնաբանություններին: Ջուտ համեմատական ճանաչողության համար մեջբերում ենք Քիշնևի կոնվենցիայի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ պարբերության դրույթը. «**Եթե**

գործին մասնակցում են մի քանի պատասխանողներ, որոնք բնակության վայր (գտնվելու վայր) ունեն տարբեր Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում, ապա

վեճը քննվում է ըստ ցանկացած պատասխանողի բնակության վայրի (գտնվելու վայրի)՝ հայցվորի ընտրությամբ»:

ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սահմանվում է.

Հայաստանի Հանրապետության դատարաններն իրավունք ունեն նաև քննել օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ քաղաքացիական գործեր, եթե՝

1) այդ մասին առկա է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու կամ իրավաբանական անձի և օտարերկրյա անձի միջև համաձայնություն.

2) պատասխանողը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ունի գույք.

3) ապահարգանի վերաբերյալ գործով՝ ամուսիններից թեկուզև մեկը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է.

4) առողջությանը, ինչպես նաև կերակրողի մահվամբ պատճառված վնասի վերաբերյալ գործով վնասը պատճառվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում.

5) գույքին պատճառված վնասը հատուցելու գործով վնասի հատուցման պահանջը ներկայացնելու համար հիմք ծառայած գործողությունը կամ այլ հանգամանքը տեղի է ունեցել Հայաստանի Հանրապետության տարածքում.

6) օտարերկրյա անձի մասնաճյուղը կամ ներկայացուցչությունը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում.

7) հայցը բխում է պայմանագրից, որով կատարումը տեղի է ունեցել կամ պետք է տեղի ունենա Հայաստանի Հանրապետության

տարածքում.

8) հայքը բխում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում տեղի ունեցած անհիմն հարստացումից:

Բոլոր այս դեպքերը ՀՀ օրենսդրությամբ ուրվագծում են հայցվորի՝ Forum Shopping-ի հնարավորությունները: Ընդհանուր առմամբ՝ սա ընդունված այն շրջանակն է, որը մենք սովորաբար հանդիպում ենք օտարերկրյա և միջազգային օրենսդրությամբ, սակայն ՀՀ օրենսդրությամբ որոշ մոտեցումներ կարիք ունեն ճշգրտման և լրացման:

ՀՀ Forum Shopping-ի տարբերակները չպետք է հնարավորություն ստեղծեն այս կամ այն հիմքի հետ չառնչվող հարաբերություններից ծագող վեճերով ծանրաբեռնել ՀՀ դատարաններին: Այսպես, ՀՀ գործող իրավակարգավորումից կարող է հետևել, որ ապահարգանի գործով, երբ պատասխանողը ՀՀ-ում չի բնակվում, ինչպես նաև ամուսիններից որևէ մեկը ՀՀ քաղաքացի չի հանդիսանում, սակայն ՀՀ դատարանն իրեն իրավասու պետք է համարի հենց միայն այն հիմքով, որ ապահարգանվող ամուսիններից պատասխանող կողմը գույք ունի Հայաստանում: Շատ ձևական և անհեթեթ է հնչում, երբ ոչ գույքային վեճերով ՀՀ դատարանը կարող է իրավասու լինել Հայաստանում՝ պատասխանողի գույքի առկայության հիմքով: Նման անտեղի ձևականություններից զերծ մնալու համար անհրաժեշտ է ուղղակի ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2)-րդ ենթակետը ձևակերպել հետևյալ կերպ. **«գույքային վեճերով՝ պատասխանողը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ունի գույք»:**

ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3)-րդ ենթակետում ՀՀ օրենսդիրն ազգային դատարանին իրավասու է համարել միայն այն ապահարգանի գործերով, երբ ամուսիններից թեկուզև մեկը ՀՀ քաղաքացի է: Օտարերկրյա փորձը ցույց է տալիս, որ օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ ապահարգանի վերաբերյալ գործերով հաշվի է առնվում ոչ միայն ամուսիններից որևէ մեկի պատկանելությունը տվյալ պետության քաղաքացիությանը, այլև տվյալ պետությունում հայցվոր-ամուսնու մշտական բնակության հանգաման-

քը¹: Հայցվոր-ամուսնու մշտական բնակության հանգամանքը վկայում է, որ նա իրեն կապված է համարում նաև տվյալ պետության հետ, որ մշտական բնակության բերումով՝ հայցվոր-ամուսինն առավել ինտեգրված է հենց այդ պետությունում, որ նրան առավել ծանոթ է հենց այդ պետության իրավական համակարգը, և հենց այդ պետությունում նա կարող է առավել արդյունավետորեն կազմակերպել իր իրավունքների պաշտպանությունը: Ելնելով իրերի նման դրությունից և միևնույն ժամանակ հաշվի առնելով օտարերկրյա իրավական փորձը՝ առաջարկվում է ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3)-րդ ենթակետը վերաշարադրել հետևյալ կերպ՝ **«ապահարգանի վերաբերյալ գործով՝ հայցվորը մշտական բնակության վայրունի Հայաստանի Հանրապետությունում, կամ ամուսիններից թեկուզև մեկը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է»:**

Հիմք ընդունելով Քիչնևի կոնվենցիայի իրավակարգավորումները², որոնք միաժամանակ ՀՀ իրավակարգավորումների մասն են կազմում, և ելնելով դրանց ներդաշնակեցման հրամայականից, ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 7)-րդ ենթակետում անհրաժեշտ է կատարել լրացում և ներառել նաև այն դեպքերը, երբ պայմանագիրը ոչ միայն լրիվ, այլև մասնակիորեն կարող է կատարվել ՀՀ-ում: Այդ ենթակետը կարող է ունենալ հետևյալ ձևակերպումը. **«հայցը բխում է պայմանագրից, որով կատարումը լրիվ կամ մասնակիորեն՝ տեղի է ունեցել կամ պետք է տեղի ունենա Հայաստանի Հանրապետության տարածքում»³:**

ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասում դեղիկտային հարաբերություններից բխող վեճերը վերաբերում են միայն գույքին և

---

¹Տե՛ս Ստատեյնի կոմենտարի կ Գրաճանկոմու քոսեսսալնոմու կոդեքսու Րոսսիյսկոյ Գեդերաացի /քոդ.քեդ.Ք.Վ.Կրաշեննիկովա. Մ. Տտատ. 2012. էք 538:

²<http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=24598>

³Իրավական համեմատության համար ավելի մանրամասն տես նաև՝ Ստատեյնի կոմենտարի կ Գրաճանկոմու քոսեսսալնոմու կոդեքսու Րոսսիյսկոյ Գեդերաացի /քոդ.քեդ.Ք.Վ.Կրաշեննիկովա. Մ. Տտատ. 2012. էք 538:

անձի կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասների հատուցմանը, սակայն հաշվի չի առնվել անձի պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանությունը: Կրկին հիմք ընդունելով Քիշնևի կոնվենցիայի իրավակարգավորումները¹՝ անհրաժեշտ է ՀՀ քաղ.դատ.օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասով Forum Shopping-ը լրացնել նաև հետևյալ հիմքով. «**պատվի, արժանապատվության և գործարար համբավի պաշտպանության հայցով քաղաքացի հանդիսացող հայցվորն ունի մշտական բնակության վայր կամ իրավաբանական անձ հանդիսացող հայցվորն ունի գտնվելու վայր Հայաստանի Հանրապետությունում**»:

ՀՀ քաղ.դատ.օր. 244-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1)-ին ենթակետում նախատեսվում է պայմանագրային ընդդատության ինստիտուտն առանց որևէ վերապահման կամ սահմանափակման: Այն խաբուսիկ տպավորությունն է ստեղծվում, իբրև կողմերը պայմանագրային պայմանավորվածությամբ Հայաստանի դատարանին կարող են իրավասու դարձնել՝ լսելու օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ ցանկացած քաղաքացիական գործ: Իրականում պայմանագրային ընդդատության հնարավորությունները բավական սահմանափակ են, և դա կապված է ՀՀ մասնակցությամբ միջազգային պայմանագրերով նախատեսվող՝ միջազգային բացառիկ ընդդատության պահանջների հետ: Օրինակ, Քիշնևի կոնվենցիայի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասում սահմանվում է.

1. Պայմանավորվող կողմի դատարանները կարող են գործեր քննել նաև այլ դեպքերում, եթե առկա է վեճն այդ դատարաններին հանձնելու վերաբերյալ կողմերի գրավոր համաձայնությունը, որը ձեռք է բերվել մինչև գործն քստ էության քննելը(ընդգծ. մերն է):

Ընդ որում՝ սույն Կոնվենցիայի նորմերից, որոնք սահմանված

---

¹<http://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=24598>

²Ընդգծված դրույթը ևս կարևոր հստակեցում է մտնում իրավակարգավորումներում. ՀՀ քաղ.դատ օրենսդրությունը նման նորմ չի նախատեսում: Մեր համոզմամբ, անհրաժեշտություն է զգացվում այդպիսի հստակեցում ունենալ նաև միջազգային ընդդատությունը կարգավորող ՀՀ օրենսդրությամբ:

են սույն բաժնի I-V մասերով, ինչպես նաև համապատասխան Պայմանավորվող կողմի ներքին օրենսդրությունից բխող բացառիկ ընդդատությունը չի կարող փոփոխվել կողմերի համաձայնությամբ:

Ի դեպ, այս նորմերը նաև ՀՀ իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են, բայց փաստորեն հակադրություն է առաջ գալիս ՀՀ ներպետական-իրավական և ՀՀ միջազգային-իրավական մոտեցումների միջև: Միևնույնն է, ներպետական-իրավական մոտեցումը չի կարող անտեսել միջազգային-իրավական մոտեցումը, հետևաբար նաև քաղաքացիական գործով կողմերը չեն կարող օգտվել ընձեռված «անսահմանափակ ազատությունից»: Այս պարագայում ընդամենն անհրաժեշտ է ներպետական աղբյուրի՝ ՀՀ քաղ. դատ. օր. 244-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1)-ին ենթակետը ևս լրացնել կանխարգելիչ դրույթով, ինչպես այդ արված է Քիշնևի կոնվենցիայում.

«1)այդ մասին առկա է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու կամ իրավաբանական անձի և օտարերկրյա անձի միջև համաձայնություն:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու կամ իրավաբանական անձի և օտարերկրյա անձի միջև համաձայնությամբ չի կարող փոփոխվել ՀՀ օրենքով և միջազգային պայմանագրերով սահմանված բացառիկ ընդդատությունը»:

Ամփոփելով միջազգային ընդդատությունը կարգավորող ՀՀ ներպետական օրենսդրական կարգավորումները ՀՀ միջազգային-իրավական կարգավորումների հետ համեմատության տիրույթում՝ արձանագրում ենք, որ ՀՀ օրենսդրությունը խիստ կարիք ունի ինչպես առկա օրենսդրական բացերը լրացնելու, այնպես էլ քաղաքացիական շրջանառության նոր պահանջներին համահունչ՝ նոր զարգացումներ ապահովելու:

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ ПОДСУДНОСТИ ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ АРМЕНИИ

Армен Айкянц

*Профессор кафедры гражданского права ЕГУ,
доктор юридических наук*

В процессе правового регулирования международных частно-правовых отношений исключительно важную роль играют вопросы международной подсудности. Международная подсудность не только создает комфортные условия для сторон при регулировании правовых споров между ними, но и в некоторых случаях оказывает влияние на исход дела.

Законодательство Республики Армения было проанализировано в контексте международно-правовых источников, были представлены основные виды международной подсудности (общая, специальная, чрезвычайная, исключительная) и их проявление в законодательстве Армении. В результате подробного исследования нынешнего состояния регулирования института международной подсудности в Армении были выявлены некоторые правовые проблемы и сделаны конкретные предложения по их решению.

Повышение степени правового регулирования международной подсудности создаст дополнительные условия для развития международного частного оборота в нашей республике.

SOME PROBLEMS OF INTERNATIONAL JURISDICTION IN CIVIL CASES IN THE LEGISLATION OF ARMENIA

Armen Haykyants

*Professor of the YSU Chair of Civil Law,
Doctor of Legal Sciences*

In the process of legal regulation of international private law relations, the question of the international jurisdiction plays an extremely important role. International jurisdiction creates not only favorable conditions for the parties in the direction of the regulation of legal disputes between them, but also in some cases, it affects the outcome of the case.

The legislation of the Republic of Armenia has been studied through cross analysis of international legal sources; the main types of international

jurisdiction were presented: common, special, extraordinary, exclusive, and their manifestation in the Armenian legislation. As a result of a detailed study of the current state of regulation of the institute of international jurisdiction in Armenia, we have identified certain legal problems and made concrete proposals to address them.

We have concluded that the increasing degree of legal regulation of international jurisdiction will create additional conditions for the development of private international relations in our country.

Բանալի բառեր – *ընդդատություն, միջազգային, ընդհանուր, հատուկ, արտակարգ, բացառիկ, իրավասություն, դատարան, հայցվոր, պատասխանող, կողմեր:*

Ключевые слова: *подсудность, международный, общая, специальная, чрезвычайная, исключительная, компетенция, суд, истец, ответчик, стороны.*

Key words: *jurisdiction, international, common, special, extraordinary, exclusive, competence, court, claimant, defendant, sides.*